

**ISBD: OD OBJEDINJENOG STANDARDA PREMA STANDARDU
ZA OBJAVLJIVANJE BIBLIOGRAFSKIH PODATAKA KAO
POVEZANIH PODATAKA**

ISBD: FROM THE CONSOLIDATED STANDARD TOWARD THE
STANDARD FOR PUBLICATION OF BIBLIOGRAPHIC DATA AS
LINKED OPEN DATA¹

Mirna Willer

Odjel za informacijske znanosti
Sveučilište u Zadru
mwiller@unizd.hr

UDK / UDC 025.31
Pregledni rad / Review
Primljeno / Received: 12. 10. 2015.

Sažetak

U radu se opisuje novo, objedinjeno izdanje ISBD-a koje je IFLA objavila 2011. Opisuju se rezultati nastojanja Skupine za pregled ISBD-a da se primijene strateške odluke projekta u okviru kojeg je pokrenuta druga opća preradba standarda. Prvo se opisuje odnos između ISBD-a i FRBR-a i način na koji ISBD udovoljava uvjetu za „osnovnu razinu nacionalnog bibliografskog zapisa“, a zatim se prikazuje rezultat postupka objedinjavanja sedam specijaliziranih ISBD-a i ISBD(G)-a iz aspekta opisa viševrstnih formata sadržaja i medija iz kojeg je proizašla nova skupina elemenata podataka: skupina 0 Oblik sadržaja i vrsta medija.

¹ Rad je pod nazivom *Relevance of the consolidated edition ISBD for national bibliographies* izvorno napisan za pozvano izlaganje na II. međunarodnom kongresu o bibliografijama, Moskva, 6. – 8. listopada 2015. Državna knjižnica Rusije, glavni organizator skupa, planira objaviti zbornik radova. Rad je doraden prema naknadno uočenim manjim zahvatima u tekst radi pojašnjenja nekih pojmova, kao i primjedbama recenzenata, na čemu im zahvaljujem. *Op. a.*

Drugi dio rada bavi se smjerom buduće preradbe ISBD-a. Opisuje se interoperabilnost ISBD-a s FRBR-om u kontekstu standarda semantičkog *weba* RDF-a (*Resource Description Framework*) i povezanih podataka. Glavni je cilj nove preradbe ISBD-a, naime, omogućiti objavljivanje bibliografskih podataka kao povezanih podataka.

Rad završava kratkim osvrtom na rasprave koje su se vodile na Općoj skupštini IFLA-e održane u Cape Townu 2015., a koje su važne za budućnost ISBD-a i njegovu preradbu.

Ključne riječi: objedinjeno izdanje ISBD-a, FRBR, RDF (*Resource Description Framework*), povezani podaci

Summary

The paper analyzes the new, consolidated edition of ISBD published by IFLA in 2011. It presents the results of the ISBD Review Group's effort to implement the strategic decisions from the goals of the second general project to revise the standard. Firstly, it researches the ISBD and FRBR relationship and how the ISBD meets the requirements of the 'basic level national bibliographic record' are described. Then the outcome of the consolidation process of the seven specialized ISBDs and the ISBD(G) is presented from the aspect of multiple content formats and mixed media. It is significant because it has resulted in the new set of data elements: 0 Content Form and Media Type Area.

In the second part of the paper, an outline of a possible direction for a future revision of ISBD is given. It describes the interoperability of the ISBD with FRBR in the context of their representation in RDF (*Resource Description Framework*), the Semantic Web standard, and linked open data. The main objective of a new revision of the ISBD would be to enable the publication of bibliographic data as linked open data.

The paper concludes with a brief reference to the discussions held at the IFLA conference in Cape Town, August 2015, which are relevant for the future of ISBD and its revision.

Keywords: ISBD consolidated edition, FRBR, RDF (*Resource Description Framework*), linked data

Uvod

U Popratnim riječima ili pogovoru svom članku pod nazivom *The Origins and Making of the ISBD: A Personal History, 1966-1978*, Michael Gorman, otac ISBD-a, kaže:

„Teoretski, ISBD nije trebao uspjeti. Gledajući unatrag s više od četiri desetljeća mudrosti, lako je vidjeti temeljne pogreške koje su učinjene pri izradi ISBD-a, kao i uočiti slučajnosti koje su utjecale na njegovu izradu. Početno istraživanje trebalo je biti znatno rigoroznije, trebalo se temeljiti na tisućama, ne stotinama zapisa (...); trebalo se baviti zapisima izrađenim za sve formate koji su se nalazili u knjižničnim zbirka; trebalo je predvidjeti formate za koje se tada još nije znalo; i, trebao ga je obaviti netko s dubokim teorijskim znanjem i desetljećima iskustva. (...)

(...) uspješan međunarodni standard za katalogizaciju nije trebao biti izvediv, uzevši u obzir njegov nastanak, ali, usprkos svemu tomu, on je obavio svoj zadatak i još ga uvijek obavlja čak i u digitalno doba koje je bilo nezamislivo kad je ISBD nastao. Činjenica jest da se ISBD koristi svuda u svijetu i da dobro služi knjižnicama i njihovim korisnicima. S velikim se oprezom treba pristupiti zamjeni ISBD-a. Bio bi to kataložni vandalizam napustiti ga, a da mu se ne nađe zadovoljavajuća zamjena“.²

1. Objedinjeno izdanje ISBD-a, 2011.

ISBD: međunarodni standardni bibliografski opis objavljen 2011.³ upućuje na suvremeni stupanj razvoja ovog standarda čije je prvo izdanje objavljeno 1971. Rezultat je to sustavnog i predanog rada međunarodnih stručnjaka, kako teoretičara tako i praktičara, na preradbi koja je bila nužna kako bi standard udovoljio promjenama okruženja u kojem se primjenjuje. Te se promjene prvenstveno odnose na potrebu integriranog opisa građe svih oblika sadržaja i svih medija objavljivanja i, slijedom toga, potrebu reorganizacije i usklađivanja kataložnih postupaka, procesa obrade i produkata s ciljem udovoljavanja potreba i očekivanja korisnika. Tehnološki razvoj koji je potaknuo takve promjene donio je sa sobom i potrebu da knjižnice preispitaju svoj položaj

² Gorman, Michael. The origins and making of the ISBD : a personal history : 1966-1978. // *Cataloging & Classification Quarterly* 52, 8(2014), 821-834, 833. [prevela Mirna Willer]

³ ISBD : međunarodni standardni bibliografski opis / preporučila Skupina za pregled ISBD-a ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju ; [s engleskog prevela i predgovor napisala Ana Barbarić]. Objedinjeno izd. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2014.

u odnosu na ostale čimbenike u informacijskom lancu, kao što su nakladnici i agencije za autorska prava, arhivi i muzeji, kao i najrazličitiji dobavljači i usluge pružanja informacija.

Objedinjeno izdanje rezultat je projekta druge opće preradbe standarda koji je započeo u 2000-tima. U tom su razdoblju objavljena tri specijalizirana ISBD-a: ISBD(CR) i ISBD(M) u 2002. te ISBD(G) u 2004. Premda su ISBD(CM) i ISBD(ER) bili prošli opću javnu raspravu, a ISBD(A) pripremljen za nju, odlučeno je da se postupak objavljivanja tih standarda zaustavi. Naime, Stalni odbor Sekcije za katalogizaciju zadužio je Skupinu za pregled ISBD-a da pokrene projekt kojem bi cilj bio „osigurati ujednačenost između propisa ISBD-ova i podatkovnih uvjeta FRBR-a za ‘osnovnu razinu nacionalnih bibliografskih zapisa’“.⁴ Skupina za pregled ISBD-a osnovala je 2003. Studijsku skupinu za budući razvoj ISBD-a, čiji je rezultat rada bila odluka da je objedinjeno izdanje svih ISBD-a izvedivo. Preliminarno objedinjeno izdanje objavljeno je 2009., a standardno izdanje 2011. Potrebno je naglasiti da IFLA-ina *Izjava o Međunarodnim kataložnim načelima* objavljena 2009., a koja zamjenjuje tzv. *Pariška načela* iz 1961., navodi u petom odjeljku koji se bavi bibliografskim opisom da se „Opisni (...) podaci trebaju temeljiti na međunarodno dogovorenom standardu“ te upućuje u napomeni pod crtom na ISBD.⁵

U nastavku ovog odjeljka prikazat će se rezultati implementacije strateških odluka projekta opće preradbe koje je provela Skupina za pregled ISBD-a. Prvo će se opisati odnos između ISBD-a i FRBR-a i način na koji ISBD udovoljava uvjetu za „osnovnu razinu nacionalnog bibliografskog zapisa“, a zatim se prikazuje rezultat postupka objedinjavanja sedam specijaliziranih ISBD-a i ISBD(G)-a iz aspekta viševrsnih formata sadržaja i medija.

1.1. Standard ISBD i konceptualni model FRBR

Objavljivanjem *Uvjeta za funkcionalnost bibliografskih zapisa: završni izvještaj* 1998. pogled na bibliografski univerzum i potreba za izgradnjom usluga koje prikazuju takav novi način gledanja, dramatično su promijenili

⁴ Isto, str. XIX.

⁵ *Izjava o Međunarodnim kataložnim načelima* [citirano: 2015-10-05] / prevela Mirna Willer. 2009. Dostupno na: http://www.ifla.org/files/cataloguing/icp/icp_2009-hr.pdf. Potrebno je upozoriti da je *Izjava* podvrgnuta preradbi, čije se objavljivanje očekuje krajem 2015. *Op. a.* U veljači 2016. još je uvijek samo nacrt prerađene *Izjave* bio dostupan na IFLA-inim mrežnim stranicama, no ne i usvojena, konačna verzija. *Op. ur.*

temelj katalogizacije i bibliografije. Cilj je studije bio „postaviti okvirnu shemu koja će osigurati jasan, precizno iskazan i opće prihvaćen dogovor o tome kakve informacije treba pružiti bibliografski zapis kako bi udovoljio potrebama korisnika“ te „preporučiti osnovnu razinu funkcionalnosti i osnovne podatkovne uvjete za zapise koje izrađuju nacionalna bibliografska središta“.⁶ Okvirna shema odnosila se na izradu konceptualnog modela koji identificira entitete koji su važni korisnicima bibliografskih zapisa, njihove atribute i odnose koji djeluju između entiteta. Model je izrađen na način kako bi poslužio kao osnova za povezivanje određenih atributa i odnosa s različitim postupcima koje korisnici izvode kada koriste bibliografske zapise.⁷

Entiteti modela koji su relevantni za bibliografski opis jesu *djelo, izraz, pojavni oblik i jedinica građe*, dok atribute čine elementi bibliografskog opisa preuzeti iz ISBD-a i formata UNIMARC za bibliografske podatke. Uvođenje novog koncepta promatranja objekta opisa, kao i nova terminologija, izazvali su raspravu o potrebi promjene izraza *resource*⁸, izraza koji je zamijenio izraze *publication* i *item* u izdanju ISBD(ER)-a, u *manifestation – pojavni oblik*, naziv entiteta za koji se smatralo da je primarni cilj bibliografskog opisa prema modelu. Na konačnu odluku da se i dalje koristi izraz *resurs* utjecao je savjet koji je Skupini dao Patrick Le Boeuf. Naime, on je upozorio da „nazivlje FRBR-a *ne bi* trebalo samo tako ugraditi u postojeće odredbe ISBD-a i kataložnih pravilnika, već bi oni trebali zadržati svoje posebno nazivlje i ponuditi precizne definicije koje bi pokazivale kako je svaki pojedini izraz tog posebnog nazivlja konceptualno povezan s nazivljem FRBR-a“.⁹

Ustanovljeno je da je potrebno pojasniti odnos između ISBD-a i FRBR-a te je izrađena tablica pridruživanja elemenata ISBD-a atributima entiteta i odnosa FRBR-a, *Mapping ISBD Elements to FRBR Entity Attributes and*

⁶ Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa : završni izvještaj / IFLA-ina Studijska skupina za uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju ; [s engleskog prevela Tinka Katić]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 8.

⁷ Isto.

⁸ Engleski izraz *resource*, u hrvatskom prijevodu ISBD(ER)-a kao i objedinjenog izdanja ISBD-a preveden je izrazom *jedinica građe*; isti se hrvatski izraz koristi i za prijevod engleskog *item* u FRBR-u. Radi razlikovanja u njihovu nazivlju i značenju, u ovom će se radu zadržati ISBD-ov izvorni izraz *resurs*.

⁹ ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj. Str. XVII. Citat je preuzet iz: Le Boeuf, Patrick. Brave new FRBR world [citirano: 2015-10-05]. // IFLA Cataloguing Principles : steps towards an International Cataloguing Code : report from the 1st IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code, Frankfurt, 2003. Dostupno na: http://bermudix.ddb.de/news/pdf/papers_leboeuf.pdf

Relationships, koju je Stalni odbor Sekcije za katalogizaciju odobrio i objavio 2004.¹⁰

Drugi je važan aspekt *Završne studije* FRBR-a preporuka za osnovnu razinu nacionalnih bibliografskih zapisa ili minimalne podatkovne uvjete. Sedmo poglavlje studije pod naslovom Osnovni uvjeti za nacionalne bibliografske zapise sadrži „pridruživanje atributa i odnosa postupcima korisnika (...) [i] služi kao osnova za donošenje preporuka studijske skupine o osnovnim podacima koje trebaju sadržavati zapisi izrađeni u nacionalnom bibliografskom središtu“.¹¹ U poglavlju 7.3 Osnovni nacionalni bibliografski zapis navedeni su preporučeni opisni elementi (P) s dopunama uz pojedine elemente u kojima se navode uvjeti pod kojima se pojedini element „treba uključiti u zapis“. Ovaj je popis poslužio Skupini za pregled ISBD-a da odredi koji je element obavezan (O), odnosno koji je element obavezan ako je informacija dostupna ili primjenjiva (OD). Pridruživanje opisnih elemenata koje preporuča FRBR i njihov status prema elementima skupina 1 i 2 ISBD-a prikazani su u Tablici 1. Za usporedni stvarni naslov, preporuka FRBR-a je da bude obavezan uz napomenu „Usporedni stvarni naslovi mogu se uključiti u osnovni zapis u mjeri u kojoj ih bibliografsko središte smatra važnim za korisnike“.¹² ISBD ne smatra ovaj element obaveznim, ali propisuje pravilo istog značenja:

„1.2.2 (...) Usporedni stvarni naslovi navode se kad su potrebni za identifikaciju ili se na neki drugi način smatraju značajnima za korisnike kataloga“.¹³

Isti je postupak predviđen za usporedni skupni stvarni naslov/naslovi (FRBR), odnosno usporedni stvarni naslov nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe (ISBD).

¹⁰ Mapping ISBD elements to FRBR entity attributes and relationships [citirano: 2015-10-05]. 2004-07-28. Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/cataloguing/isbd/isbd-frbr-mapping.pdf>. Pridruživanje je izrađeno prema izdanjima ISBD-a koja su odobrena do srpnja 2004.

¹¹ Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa. Nav. dj. Str. 81.

¹² Isto, str. 84.

¹³ ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj. Str. 64.

Tablica 1. Pridruživanje opisnih elemenata koje preporuča FRBR i njihov status prema elementima skupina 1 i 2 ISBD-a

Opisni element	FRBR	ISBD	Napomena
<i>Skupina stvarnih naslova i podataka o odgovornosti</i>	P	O	
glavni stvarni naslov (uključujući broj/naslov dijela)	P	OD	
usporedni stvarni naslov/naslovi	P		FRBR: Usporedni stvarni naslovi mogu se uključiti u osnovni zapis u mjeri u kojoj ih bibliografsko središte smatra važnim za korisnike.
podatak/podaci o odgovornosti koji identificira/identificiraju pojedinca/pojedince i/ili skupinu/skupine koje snose glavnu odgovornost za sadržaj	P	OD	
<i>Skupina izdanja</i>	P		
podatak o izdanju	P	OD	
dodatni podatak o izdanju	P	OD	

Ostali opisni elementi koje FRBR preporuča, a koji se odnose na skupine 1 do 6, u ISBD-u se tretiraju na isti način – „obvezan ako je dostupan ili primjenjiv“. Izuzetak su prva tri elementa skupine 4 Izdavanje, proizvodnja, raspačavanje itd. koji su svi obvezni u oba slučaja. Ti su elementi Mjesto izdavanja, proizvodnje i/ili raspačavanja, Nakladnik, proizvođač i/ili raspačavatelj i Godina izdavanja, proizvodnje i/ili raspačavanja. Ključni naslov (neomeđena građa) koji ISBD definira obveznim ako je dostupan ili primjenjiv, FRBR ne spominje.

Zanimljiv je postupak određivanja obveznosti napomena. FRBR gotovo uz svaku vrstu napomene donosi preporuku u smislu da se „može uključiti u osnovni bibliografski zapis u mjeri u kojoj ih bibliografsko središte smatra važnim za korisnike“ ili kad sam element „nije dovoljan za identificiranje“. U ISBD-u napomene su izborne kao i njihov redoslijed, osim u slučaju određene

vrste građe. U tim slučajevima ISBD ne navodi uz element oznaku obveznosti nego se taj status iščitava iz samog propisa poput „navodi se“; to se odnosi na sljedeće napomene: 7.0.2 Napomena o bibliografskom navodu (stara omeđena građa), 7.0.3 Podatak o učestalosti (neomeđena građa), 7.0.4 Zahtjevi sustava (elektronička građa) i 7.0.5 Način pristupa (elektronička građa).

Možemo zaključiti da je postupak određivanja obveznosti elemenata u opisu načelno dvojak. Prva se vrsta postupka odnosi na one elemente koje ISBD smatra obveznima ako je element dostupan, kao na primjer prisutnost ili odsutnost Podatka o odgovornosti ili Podatka o izdanju, ili ako je element primjenjiv za određenu vrstu građe, kao na primjer Matematički podaci (kartografska građa) ili Napomena o bibliografskom navodu (stara omeđena građa). U tim slučajevima propise valja slijediti doslovno. Druga vrsta postupka uočava se kod elemenata za koje ISBD prepušta odluku o unošenju elemenata u opis katalogizatorovoj procjeni, odnosno smatra li on određeni element potrebnim za identifikaciju jedinice građe ili važnim za potrebe korisnika. Ova druga vrsta propisa koja dopušta alternativna rješenja u primjeni ISBD-a otvara prostor nacionalnim kataložnim pravilima ili pravilima za nacionalne bibliografije da odrede stupanj obveznosti elemenata i njihova sadržaja u skladu s kulturnim, povijesnim, lingvističkim i drugim svojstvima građe kao i potrebama korisnika.

1.2. ISBD i viševrsni formati i mediji

Izdanjem općeg standarda ISBD(G)-a 1977. načelno se trebao riješiti opis posebnih svojstava neknjižne građe. Standard je uveo novi element opisa koji je slijedio prvi element, Glavni stvarni naslov – Opća oznaka građe, i novu skupinu Podaci specifični za vrstu građe, tj. skupinu 3. Michael Gorman smatrao je da je uvođenje nove skupine „teorijski i praktično“ opravdano, ali ne i uvođenje novog elementa opisa.¹⁴ Tom Delsey bio je istog mišljenja: u svojoj studiji o logičkoj strukturi *Prvog dijela Anglo-američkih kataložnih pravila* objavljenoj 1998. upozorio je da „izrazi za opću oznaku građe odražavaju zbunjujuću mješavinu fizičkih formata, vrste građe, vrste nositelja i onoga što se bilježi u napomenama (npr. brajica). Štoviše, smještaj opće oznake građe odmah iza glavnog stvarnog naslova smatrao se prekidom logičnog reda i slijeda podataka u stvarnom naslovu“.¹⁵

¹⁴ Gorman, Michael. Nav. dj. Str. 832.

¹⁵ ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj. Str. XX. *Vidi izvornik*: Delsey, Tom. The logical structure of the Anglo-American Cataloguing Rules. Part 1: (8/1998) [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <http://www.rda-jsc.org/docs.html>

Skupina za pregled ISBD-a osnovala je 2003. Studijsku skupinu za oznake građe sa zadatkom da ispita uporabu opće i posebne oznake građe u više-vrsnim formatima i medijima. Skupina je dobila u zadatak i da ispita rezultate zajedničkog rada predstavnika JSC/RDA-a (Joint Steering Committee for RDA: Resource Description and Access) s predstavnicima nakladničke zajednice (EDItEUR/ONIX) kojima je cilj bio izraditi kategorizaciju objekta koji su od zajedničkog interesa za obje zajednice. Dokument pod naslovom *RDA/ONIX Framework for Resource Categorization* objavljen je 2006.,¹⁶ a njegova primjena u anglo-američkim kataložnim pravilima *RDA: Resource Description and Access* 2010.¹⁷ Okvir RDA/ONIX definira dva skupa atributa koji se koriste za kategorizaciju građe: prvi je skup atributa sadržaja jedinice građe, a drugi skup atributa nositelja jedinice građe. *Sadržaj* se odnosi na intelektualni ili umjetnički sadržaj jedinice građe, a *nositelj* se odnosi na načine i metode kojima se sadržaj prenosi.¹⁸

Rezultat Studijske skupine za oznake građe bila je preporuka urednicima ISBD-a da proglase nevažećim element 1.2 Opća oznaka građe te da izrade novu skupinu elemenata koja bi izravno, na početku opisa informirala korisnika o temeljnom sadržaju i nositelju jedinice građe koja se opisuje. Nova skupina 0 Oblik sadržaja i vrsta medija objavljena je u izdanju objedinjenog ISBD-a iz 2011. Skupina, kao i oba elementa su obvezni, a elementi se preuzimaju iz propisanog popisa:

„(1) **oblik sadržaja**, jedan ili više izraza koji iskazuju temeljni oblik ili oblike u kojima je sadržaj jedinice izražen, a kojima se može dodati jedno ili više **obilježja sadržaja**, poblizhe određujući vrstu, osjetilnu prirodu, dimenziionalnost i/ili prisutnost ili odsutnost pokreta u opisivanoj jedinici građe; (2) **vrsta medija**, ukazuje na vrstu ili vrste nositelja korištenih za prijenos sadržaja jedinice građe“.¹⁹

Izrazi koji se koriste za iskazivanje *oblika sadržaja* su, npr., skup podataka, slika, pokret, glazba, zvukovi, izgovorena riječ, tekst; izrazi koji se koriste za određivanje *obilježja sadržaja* su, npr., izvedbeni, kartografski, notirani za vrstu sadržaja, nepokretan ili pokretan slikovni sadržaj, ili npr. pet ljudskih osjetila kojima se opaža sadržaj, kao npr. slušni, taktilni, vizualni.

¹⁶ RDA/ONIX framework for resource categorization [citirano: 2015-10-05]. 2006. Dostupno na: <http://www.rda-jsc.org/working2.html#chair-10>

¹⁷ RDA : resource description and access [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <http://www.rda-jsc.org/>

¹⁸ RDA/ONIX framework for resource categorization. Nav. dj. Str. 1.

¹⁹ ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj. Str. 35.

Lako možemo zamisliti mogućnosti kategorizacije sadržaja jedinice građe koja bi udovoljila posebnim potrebama korisnika. Na primjer, ako bi korisnik bio zainteresiran za glazbenu građu, mogao bi birati između:

Glazba (notirana ; taktilna)

Glazba (notirana ; vizualna)

Glazba (izvedbena)

Ili, ako bi se korisnik spremao na duže putovanje automobilom, možda bi želio posuditi za slušanje zvučnu knjigu; u tom bi slučaju potražio sadržaj Izgovorena riječ. Kako definicija izraza sadrži slušni aspekt ove kategorije, nema potrebe dodavati atribut iz popisa za određivanje osjeta „slušni“; definicija glasi:

„sadržaj iskazan zvukom ljudskog glasa koji govori; primjeri obuhvaćaju zvučne knjige, radijske prijenose, snimke usmene povijesti i zvučne snimke dramskih izvedaba snimljenih u analognom ili digitalnom formatu“.²⁰

Ovaj i treći gore navedeni primjer (Glazba (izvedbena)) koriste propis o statusu podelementa *obilježje sadržaja* za koji se navodi da je „obvezno kad je primjenjivo“, te upućuje da neke kombinacije izraza s popisa nisu vjerojatne, odnosno da su isključive.²¹

Izrazi za *vrstu medija* definiraju kategorije koje „općenito odražavaju format medija pohrane i kućište nositelja u kombinaciji s vrstom uređaja za posredovanje nužnim za prikazivanje, pregledavanje, pokretanje itd. sadržaja jedinice građe“.²² Primjeri izraza za *vrstu medija* su audio, elektronički, mikrooblik, video, viševrnsni mediji, neposredovana s definicijom: „Za medij koji ne zahtijeva uporabu uređaja za posredovanje“²³. Ako gore navedenim primjerima za oblik sadržaja dodamo te kategorije, dobit ćemo sljedeće kombinacije:

²⁰ Isto, str. 37.

²¹ Gordon Dunsire tako je naveo: „broj mogućih temeljnih kategorija je konačan, premda je malo vjerojatno da će neke kombinacije primarnih vrijednosti biti korisne u praksi. Na primjer, teško je zamisliti da bi postojala neka jedinica građe koju bi se opisalo temeljnom kategorijom sadržaja koji uključuje <ImageDimensionality=„two-dimensional“ + „ImageMovement“=„not applicable“>. Neke su kombinacije isključive po definiciji; <Character=„music“ + ImageDimensionality=„two-dimensional“> neispravna je temeljna kategorija: ispravna vrijednost za ImageDimensionality jest „not applicable“ budući da vrijednost za izraz Character nije „image“.” *Vidi*: Dunsire, Gordon. Distinguishing content from carrier : the RDA/ONIX framework for resource categorization [citirano: 2015-10-05]. // D-Lib Magazine 1/2, 13(February 2007). Dostupno na: <http://www.dlib.org/dlib/january07/dunsire/01dunsire.html>

²² ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj. Str. 41.

²³ Isto, str. 42.

Glazba (notirana ; taktilna) : neposredovana

Glazba (notirana ; vizualna) : elektronička

Glazba (izvedbena) : audio

i: Izgovorena riječ : audio

Reorganizacija skupine 3 Podaci specifični za vrstu građe također je bila dio nastojanja da se standard uskladi s potrebama opisa novih vrsta neknjižne građe i medija. Element 3.4 Vrsta i opseg jedinice građe (elektronička građa) prethodnog preliminarnog izdanja iz 2009., kao i ISBD(ER)-a, isključena je iz standarda. Ta skupina sada sadrži samo tri elementa:

3.1 Matematički podaci (kartografska građa)

3.2 Podatak o glazbenom formatu (notirana glazba)

3.3 Brojčani podaci (serijske jedinice građe).

Ovakva je odluka urednika znatno pridonijela pojašnjenju konceptata pri radu katalogizatora. Prvo, redoslijed elemenata u opisu je definiran. Naime, kad je bilo potrebno koristiti dva ili više elemenata ove skupine u opisu, specijalizirani ISBD-i nisu dali uputu katalogizatoru kojim redoslijedom ih navoditi. Novo je izdanje vrlo jasno što se toga tiče:

„Kad je jedinica spoj više vrsta građe ili vrsta jedinica građe koje za opis koriste skupinu 3 (npr. karta objavljena kao serijska jedinica građe) ili kad je navedeno više podataka o mjerilu, skupina 3 je ponovljiva.

Kad se skupina 3 ponavlja, prvo se navode podaci skupine 3 povezani sa sadržajem jedinice građe (npr. podatak o mjerilu kartografske jedinice građe ili podatak o formatu notirane glazbe); podaci skupine 3 za serijske jedinice građe (brojčani podaci) navode se posljednji“.²⁴

Drugo bitno pojašnjenje za katalogizatora odnos je prema objektu opisa: elektronički aspekt jedinice građe, kako je gore navedeno, izbrisan je iz skupine 3 budući da se smatra „samo“ jednim od nositelja sadržaja jedinice građe, tj. vrste medija kao što su to audio ili mikrooblik. Elektronička vrsta medija definirana je „za jedinice građe za čiju je uporabu potrebno računalo“ u skupini 0 na sljedeći način:

„medij za pohranu elektroničkih datoteka, izrađen za korištenje na računalu; uključuje medije kojima se pristupa daljinski pomoću poslužitelja, kao i medije kojima se pristupa izravno, poput računalnih vrpca i diskova“.²⁵

²⁴ Isto, str. 119.

²⁵ Isto, str. 41.

2. Smjer buduće preradbe ISBD-a: prenosivost bibliografskih podataka u okruženje semantičkog *weba* i interoperabilnost ISBD-a s FRBR-om

Proces preradbe svakog IFLA-inog standarda predviđen je da započne pet godina nakon njegova posljednjeg izdanja. Tim su se pravilom objavljivala prerađena izdanja specijaliziranih ISBD-a, tako da se Skupina za pregled ISBD-a trebala pripremiti za preradbu izdanja iz 2011. Stalni odbor Sekcije za katalogizaciju započeo je već 2013. razmatrati pokretanje procesa preradbe kao dio ispitivanja opće Strategije ISBD-a. Skupina za pregled ISBD-a aktivno je sudjelovala u tom procesu te, na zahtjev Stalnog odbora, pripremila za sastanak u Cape Townu 2015. tzv. *Dokument za raspravu*, u kojem je razradila pitanja o kojima je trebalo donijeti odluku a vezano uz smjer budućeg razvoja i preradbu ISBD-a.²⁶ Odluka o pokretanju procesa preradbe nije donesena na sastanku, međutim učinjen je znatan napredak u odnosu na početnu Strategiju o ISBD-u Stalnog odbora, u smislu da je postignuta jednoglasna preporuka da se ne može raditi strategija samo za ISBD nego ta strategija treba biti dio opće strategije Stalnog odbora u odnosu na ostale dokumente Sekcije za katalogizaciju, i to u odnosu na *Izjavu o Međunarodnim kataložnim načelima*, novom konceptualnom modelu FRBR-LRM (*Library Reference Model*)²⁷ i, po mogućnosti, formatu UNIMARC za bibliografske podatke.

Pogled na smjer preradbe ISBD-a same Skupine za pregled bio je dosljedan u svim navedenim raspravama: smjer preradbe bio je naznačen u izdanju ISBD-a iz 2011. pa je Skupina za pregled sve svoje aktivnosti planirala na način da se taj smjer podrži. Smjer preradbe sastoji se od dvije međusobno povezane aktivnosti: pridruživanje ISBD-a s modelom FRBR te predstavljanje

²⁶ Vidjeti izvještaj o aktivnostima Skupine za pregled ISBD-a vezane uz preradbu te skraćenu verziju Dokumenta za raspravu u: Willer, Mirna. ISBD : towards the preparation of the next revision of ISBD (2) [citirano: 2015-10-05]. // IFLA Metadata Newsletter 1, 1(June 2015), 17-20. Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/assets/classification-and-indexing/newsletters/metadata-newsletter-201506.pdf>

²⁷ Riva, Pat; Maja Žumer. Introducing the FRBR Library Reference Model [citirano: 2015-10-05]. // World Library and Information Congress "Dynamic Libraries: Access, Development and Transformation" : 81st IFLA General Conference and Council, 15-21 August 2015, Cape Town, South Africa. Dostupno na: <http://library.ifla.org/1084/1/207-riva-en.pdf>

ISBD-a u RDF-u, standardu semantičkog *weba*.²⁸ Obje ove aktivnosti iskazane su u četvrtonavedenoj svrsi ISBD-a, tj. da se:

„poboljša prenosivost bibliografskih podataka u okruženje semantičkog *weba* kao i interoperabilnost ISBD-a s drugim standardima sadržaja“.²⁹

2.1. Prenosivost bibliografskih podataka u okruženje semantičkog weba

Rad na predstavljanju ISBD-a u formatu RDF započeo je još 2008. u okviru novoosnovane podskupine Skupine za pregled ISBD-a – Studijske skupine za ISBD/XML. Osnovni cilj projekta koji je Studijska skupina podnijela za financiranje IFLA-i bio je istražiti mogućnosti tehnologije i funkcionalnosti semantičkog *weba* kao novog okruženja za knjižnični katalog.³⁰ Studijska skupina promijenila je naziv 2013. u Studijska skupina za ISBD povezanih podataka, s ciljem da svojim nazivom jasnije iskaže svoje ciljeve i trenutačne zadatke kojima se bavi.³¹

Kako bi odgovorili na zahtjeve prvog dijela opisane svrhe ISBD-a, tj. „poboljšati prenosivost bibliografskih podataka u okruženje semantičkog *weba*“, urednici izdanja iz 2011. prihvatili su prijedlog Studijske skupine za ISBD/XML da se u izdanju objavi popis elemenata ISBD-a koji su tada već bili pripremljeni za objavu u formatu RDF u registru za održavanje imenskih prostora *Open Metadata Registry*³². U veljači 2012. objavljen je imenski prostor ISBD-a koji je postao dostupan na novoj IFLA-inoj domeni specijaliziranoj za objavljivanje imenskih prostora IFLA-inih standarda: <http://iflstandards>.

²⁸ Willer, Mirna; Françoise Leresche. ISBD : towards the preparation of the next revision of ISBD [citirano: 2015-10-05]. // SCATNews : newsletter of the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section 41(June 2014), 5-7. Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/scatn/scat-news-41.pdf>

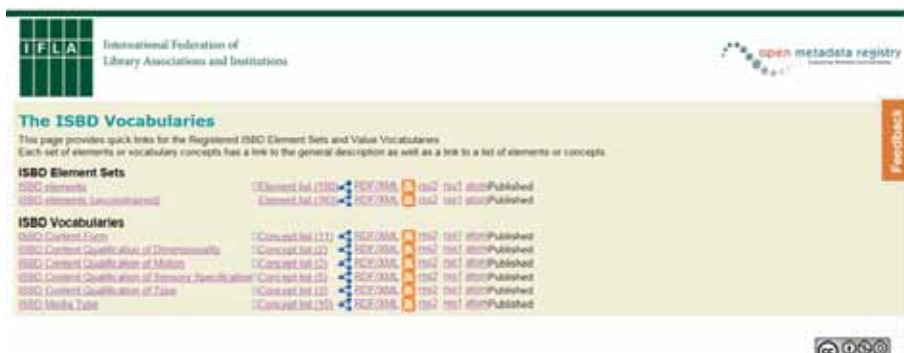
²⁹ ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj. Str. 1.

³⁰ Escolano Rodríguez, Elena; Lynne Howarth; Mirna Willer; Boris Bosančić. News of ISBD : project development of ISBD/XML Schema : goals and objectives [citirano: 2015-10-05]. // World Library and Information Congress “Libraries create futures: building on cultural heritage” : 75th IFLA General Conference and Assembly, 23-27 August 2009, Milan, Italy. Dostupno na: <http://conference.ifla.org/past-wlic/2009/107-escolano-en.pdf>

³¹ *Vidi mrežnu stranicu*: ISBD Linked Data Study Group [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/node/1795>

³² Open Metadata Registry [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <http://metadataregistry.org/>

info/ns/isbd/.³³ Imenski je prostor objavljen za potpuni rječnik ISBD-a, odnosno za skup elemenata i rječnike vrijednosti, tj. skup izraza definiranih u skupini 0 Oblik sadržaja i vrsta medija (Slika 1.). Potrebno je napomenuti da je isto učinjeno za model FRBR³⁴ kao dio strateške odluke da se IFLA-ina standardi objave u standardu semantičkog *weba*.³⁵

Slika 1. Imenski prostor za rječnike ISBD-a, <http://iflstandards.info/ns/isbd/>

2.2. Interoperabilnost ISBD-a s FRBR-om

Zašto je bilo potrebno objaviti dva imenska prostora za skup elemenata ISBD-a? Što znači izraz „slobodni“ (*unconstrained*) kojim se ta dva imenska prostora razlikuju? Odgovor na ovo pitanje vezan je uz drugi dio svrhe standarda, ujedno i smjera preradbe ISBD-a, a to je da se „poboljša (...) interoperabilnost ISBD-a s drugim standardima sadržaja“, u ovom slučaju prvenstveno s FRBR-om.

³³ The ISBD vocabularies [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <http://iflstandards.info/ns/isbd/>; *Vidi obavijest o objavljenim ISBD imenskim prostorima na:* <http://www.ifla.org/news/isbd-namespaces-published?og=628> [citirano: 2015-10-05].

³⁴ *Vidi:* Declaring FRBR entities and relationships in RDF by Gordon Dunsire [citirano: 2015-10-05]. 25 July 2008. Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbrg/namespace-report.pdf>, *i stranicu imenskih prostora FRBR-a:* Registered FRBR Element Sets and Value Vocabularies [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <http://iflstandards.info/ns/fr/>

³⁵ *Više o toj temi vidi u:* Dunsire, Gordon; Mirna Willer. Standard library metadata models and structures for the Semantic Web [citirano: 2015-10-05]. // Library Hi Tech News 28, 3(2011), 1-12. Dostupno na: <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/07419051111145118>; Willer, Mirna; Gordon Dunsire. Bibliographic information organization in the Semantic Web. Oxford : Chandos, 2013.

Spomenuti dokument *Mapping ISBD Elements to FRBR Entity Attributes and Relationships* u svom uvodnom dijelu pojašnjava kako je Skupina za pregled ISBD-a „naišla na nepremostive probleme u nastojanju da se postigne pridruživanje, prvenstveno zbog činjenice što su izrazi koji se koriste u FRBR-u definirani u kontekstu modela entitet-odnos koji je zamišljen na višoj razini apstrakcije negoli propisi za ISBD. Premda su entiteti definirani u FRBR-u u posve jasnom odnosu prema elementima koji čine opis ISBD-a, oni nisu nužno podudarni u svakom pogledu, dok su odnosi suviše složeni da bi se mogli prenijeti jednostavnom zamjenom terminologije“.³⁶

Dokument pokazuje da se većina elemenata ISBD-a može pridružiti entitetu FRBR-a *pojavni oblik*, što je za očekivati budući da bibliografski opis u skupinama 1 do 6 prenosi podatke s jedinice građe koja se opisuje. Međutim, čak i u ovim skupinama, a svakako i u napomenama, neki elementi ISBD-a mogu se pridružiti i drugim entitetima FRBR-a: *djelu, izrazu i jedinici građe*. Slika 2. prikazuje primjer takvog pridruživanja.

ISBD Area	ISBD Element	FRBR Entity	FRBR Attribute/Relationship
1. Title and statement of responsibility area	1.1 Title proper	3.2.3 Manifestation	4.4.1 Title of the manifestation
	1.2 General material designation	3.2.1 Work	4.3.1 Category of work
		3.2.2 Expression	4.3.2 Form of expression
		3.2.3 Manifestation	4.3.3 Category of carrier or medium
	1.3 Parallel title	3.2.3 Manifestation	4.4.1 Title of the manifestation
	1.4 Other title information	See note	
2. Editor area	2.1 Statements of responsibility	3.2.3 Manifestation	4.4.2 Statement of responsibility
	First statement	3.2.3 Manifestation	4.4.2 Statement of responsibility
	Subsequent statement	3.2.3 Manifestation	4.4.2 Statement of responsibility
	2.2 Editor statement	3.2.3 Manifestation	4.4.3 Editor/issuer designation
	2.3 Parallel editor statement	3.2.3 Manifestation	4.4.3 Editor/issuer designation
	2.3 Statements of responsibility relating to the editor	3.2.3 Manifestation	4.4.2 Statement of responsibility
	First statement	3.2.3 Manifestation	4.4.2 Statement of responsibility
	Subsequent statement	3.2.3 Manifestation	4.4.2 Statement of responsibility
	2.4 Additional editor statement	3.2.3 Manifestation	4.4.3 Editor/issuer designation
	2.5 Statements of responsibility following an additional editor statement	3.2.3 Manifestation	4.4.2 Statement of responsibility
First statement	3.2.3 Manifestation	4.4.2 Statement of responsibility	
Subsequent statement	3.2.3 Manifestation	4.4.2 Statement of responsibility	
3. Material or type of resource specific area	3.1 Mathematical data area (CMI)		
	3.1 Statement of scale	3.2.2 Expression	4.3.10 Scale
	3.2 Statement of projection	3.2.2 Expression	4.3.10 Projection
	3.3 Statement of coordinates	3.2.1 Work	4.2.11 Coordinates
3.4 Statement of outsize	3.2.1 Work	4.2.12 Outsize	

Slika 2. Pridruživanja elemenata ISBD-a atributima entiteta i odnosa FRBR-a, 2004.³⁷

Potrebno je naglasiti da je Skupina za pregled ISBD-a izričito odredila da je predmet bibliografskog opisa za ISBD *resurs*, koji se definira na sljedeći način:

³⁶ Mapping ISBD elements to FRBR entity attributes and relationships. Nav. dj. Str. 1. [prevela Mirna Willer]

³⁷ Isto, str. 3.

„**jedinica građe** (resource)

entitet intelektualnog i/ili umjetničkog sadržaja, opipljiv ili neopipljiv, koji je temelj bibliografskog opisa, a zamišljen je, proizveden i/ili objavljen kao cjelina. Obuhvaća tekst, glazbu, nepokretne i pokretne slike, grafičku građu, karte, zvučne snimke i videosnimke, elektroničke podatke ili programe, uključujući i građu koja se objavljuje kao serijska (*vidi i cijela jedinica građe*)³⁸.

Prema tomu, kako je moguće pridružiti ISBD-ov *resurs* entitetima *djelo*, *izraz*, *pojavnii oblik*, *jedinica građe* FRBR-a?

Studijska skupina za ISBD povezanih podataka pristupila je rješenju toga problema s tehnološkog stajališta. Naime, RDF (*Resource Description Framework*), standard W3C-a³⁹, zahtijeva da se (meta)podaci iskazuju u jednoj, „atomskoj“ rečenici, odnosno iskazu koji čine tri dijela, u takozvanom tripletu. U iskazu koji se sastoji od *subjekta* (subjekt iskaza) – *predikata* (priroda ili svojstvo iskaza) – *objekta* (vrijednost iskaza) potrebno je da su *subjekt* i *predikat* izraženi URI-jem (*Uniform Resource Identifier*), jedinstvenoj kombinaciji slova i brojki koje stroj može usporediti kako bi povezo triplete u svrhu izrade grafa povezanih podataka. *Objekt* tripleta može biti URI, čime se nastavlja lanac tripleta, ili može biti literal, tj. niz znakova, npr. naslov knjige, čime se završava lanac tripleta i predočuju podaci za ljudsku uporabu/čitanje.

Entiteti, atributi i odnosi, kao i rječnici vrijednosti izražavaju se u RDF-u jednostavno kao „rječnici“ na sljedeći način:

- entiteti se prikazuju u RDF-u kao *klase* („subjekti“)
- atributi i odnosi (npr. atributi entiteta i odnosi između entiteta FRBR-a te skup elemenata ISBD-a) prikazuju se kao *svojstva* („predikati“)
- kontrolirani izrazi (npr. postupci korisnika FRBR-a i izrazi elemenata skupine 0 ISBD-a) prikazuju se kao *rječnici vrijednosti*.

RDF nalaže da svako *svojstvo* može, ali i ne treba imati definiranu *domenu*, to jest klasu kojoj svojstvo pripada, i *opseg*, to jest „vrijednost“ iskaza. Izdanje ISBD-a iz 2011. izričito kaže da je „osnova za bibliografski opis“ *resurs*, pa je prema tomu klasa koja je definirana za svojstva ISBD-a (skup

³⁸ ISBD. Objedinjeno izd. Nav. dj. Str. 306.

³⁹ W3C. Resource Description Framework : (RDF) [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <https://www.w3.org/RDF/>

elemenata) – *resurs*. Opseg svojstava ISBD-a nije definiran jer on može biti literal („Majstor i Margarita“) ili rječnik vrijednosti („Izgovorena riječ“). Za model FRBR, domena ili klase su entiteti *djelo*, *izraz*, *pojavni oblik*, *jedinica građe* (*DIPoJg*), a njihovi atributi su svojstva kojima je svakom pojedinom domena odgovarajući entitet. Opseg svojstava, kao i u ISBD-u, nije definiran. Odnosi FRBR-a također su definirani kao svojstva, s tom razlikom što svako svojstvo (odnos) ima jasno definiranu domenu i opseg kako bi se iskazala priroda odnosa, kao i njegov smjer, npr. svojstvo „je preobraženo kao“ i njegovo suprotno svojstvo „je preobrazba od“ za odnos *djelo-djelo*.

Iz navedenoga postaje odmah jasno da nije izvediv izravan semantički odnos između svojstava ISBD-a kojima je klasa *resurs* i svojstava FRBR-a s klasama *DIPoJg*. Kako bi se riješio taj problem i omogućilo sustavima koji koriste jedan od dva skupa imenskih prostora (ISBD ili FRBR) da surađuju i ponovno koriste metapodatke drugih sustava, Studijska je skupina objavila dva ključna dokumenta dok je treći u završnoj fazi izrade. Prvi je dokument *Resource and Work, Expression, Manifestation, Item. Gordon Dunsire, 28 July 2013, Amended 6 October 2013, following comments by Patrick Le Boeuf and discussion at IFLA 2013*. On definira odnos između navedenih klasa kao odnos „ima-aspekt“:

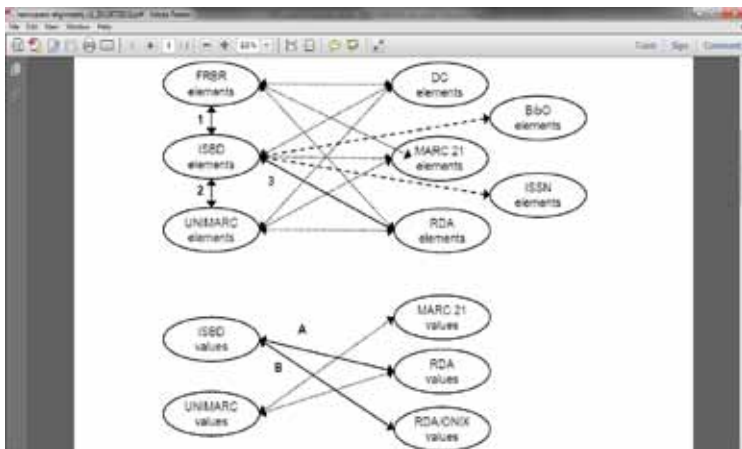
“namjena je skupa atributa *DIPoJg* opisati istu vrstu objekta kao i atributi *resursa*.

Osnovni odnos između entiteta *resurs* i *DIPoJg* stoga je cjelina-dio/aspekt: *izraz*, *jedinica građe*, *pojavni oblik* i *djelo* djelomični su aspekti *resursa*. Instanca *resurs* može imati određeni dio *djela*, određeni dio *pojavnog oblika* i tako dalje:

- *resurs* ima-aspekt *izraz*; *izraz* je-aspekt-od *resurs*
- *resurs* ima-aspekt *jedinica građe*; *jedinica građe* je-aspekt-od *resurs*
- *resurs* ima-aspekt *pojavni oblik*; *pojavni oblik* je-aspekt-od *resurs*
- *resurs* ima-aspekt *djelo*; *djelo* je-aspekt-od *resurs*”⁴⁰

⁴⁰ Resource and work, expression, manifestation, item [citirano: 2015-10-05] / Gordon Dunsire, 28 July 2013 ; amended 6 October 2013, following comments by Patrick Le Boeuf and discussion at IFLA 2013. Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/OtherDocumentation/resource-wemi.pdf> [prevela Mirna Willer]

Drugi je dokument *Alignments between the Namespaces of ISBD, other IFLA Standards, and External Standards, Version 1, 25 July 2013*.⁴¹ On se sastoji od dijagrama pridruživanja, odnosno odnosa između IFLA-inih i drugih standarda za skupove elemenata i rječnike vrijednosti (Slika 3.).

Slika 3. Pridruživanje IFLA-inih i drugih standarda za skupove elemenata i rječnike vrijednosti

Tekst objašnjenja dijagrama prikazan na Slici 4. upućuje na objavljena pridruživanja i smjer mogućeg budućeg rada Studijske skupine za ISBD povezanih podataka.

Puna crta označuje skup pridruživanja koji je rezultat rada IFLA-inih skupina. Slova i brojke pridruženi pojedinoj crti prikazuju određenu aktivnost:

- 1 Rad Studijske skupine ISBD/XML na odnosu između klasa Resurs i FRBR DIPoJg.
- 2 Projekt Stalnog odbora za UNIMARC za prikazivanje UNIMARC-a u RDF-u.
- 3 Suradnja Skupine za pregled ISBD-a sa Zajedničkim upravljačkim odborom za RDA.

A Suradnja Skupine za pregled ISBD-a sa Zajedničkim upravljačkim odborom za RDA.
 B Suradnja Skupine za pregled ISBD-a sa Zajedničkim upravljačkim odborom za RDA.

Iscrtkana crta označuje pridruživanje koje je Skupina za pregled ISBD-a identificirala kao potencijalno korisno, ali na čemu se nije započelo raditi.

Istočkana crta označuje *ad hoc* pridruživanja izrađena za istraživanja i radove Studijske skupine za ISBD/XML, Radne skupine za bibliografske metapodatke DCMI-a i drugih skupina. Ta su pridruživanja uglavnom djelomična i prikazuju povezivanje nekoliko elemenata ili rječnika vrijednosti u pojedinom imenskom prostoru.

Slika 4. Tekst objašnjenja uz dijagram u *Alignments between the Namespaces of ISBD, other IFLA Standards, and External Standards, Version 1, 25 July 2013*

⁴¹ Alignments between the namespaces of ISBD, other IFLA standards, and external standards [citirano: 2015-10-05]. Version 1, 25 July 2013. Dostupno na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbdrg/namespace-alignments_v1_20130725.pdf [prevela Mirna Willer]

Kako bi se omogućilo pridruživanje rječnika, tj. skupova elemenata koji određuju različite klase za svoja svojstva ili koji ih uopće ne određuju (npr. DCMI za Dublin Core), objavljen je tzv. slobodan (*unconstrained*) skup elemenata ISBD-a. Element ISBD-a ima isti lokalni dio URI-ja, labelu i definiciju elementa kao i u standardnoj verziji, ali nema određene domene (tj. resurs) ili opseg. Primjer uporabe slobodnih svojstava skupa elemenata ISBD-a pridruživanje je ISBD-a s RDA-om.⁴²

Treći je dokument rezultat rada Studijske skupine za ISBD povezanih podataka na projektu pod naslovom *Development of ISBD Namespaces Alignments and Usage* za koji je Studijska skupina dobila IFLA-inu financijsku potporu u 2014. U okviru projekta izrađeno je pridruživanje imenskih prostora ISBD-a i FRBR-a, *Alignment between the Namespaces of the ISBD Element Set and FRBR Entity Attributes and Relationships*, koje se namjerava objaviti krajem 2015. na mrežnim stranicama Studijske skupine.

Zaključne odluke o strategiji preradbe ISBD-a, Cape Town, 2015.

IFLA-in Odbor za standarde na svom je sastanku u Cape Townu u kolovozu 2015. razmotrio izvještaj predsjednice Skupine za pregled ISBD-a o smjeru preradbe ovog standarda. Tijekom rasprave koja je uslijedila, predsjednik Odbora jasno je dao do znanja da će IFLA podržavati svoje standarde dokle god smatra da su relevantni. ISBD se smatra takvim relevantnim standardom.

Prikladno je ovdje prenijeti dio zapisnika sastanka Skupine za pregled ISBD-a održanog u Cape Townu 2015. u kojem se potvrđuje strategija preradbe ISBD-a, ali uvodi novi faktor koji će znatno utjecati na preradbu – model FRBR-LRM:

„Dokument za raspravu odaslan je Skupini za pregled ISBD-a i Stalnom odboru [Sekcije za katalogizaciju] u srpnju 2015. Članovi su iznijeli svoje mišljenje o smjeru preradbe ISBD-a prikazanom u dokumentu s općim zaključkom da se strategija za ISBD Stalnog odbora ne može izraditi bez strategije razvoja i postupaka održavanja za sve bibliografske standarde: Međunarodna kataložna načela, FRBR-LRM, ISBD i UNIMARC. Zaključeno je također da

⁴² *Vidi*: Dunsire, Gordon. ISBD unconstrained elements and other extensions, 28 July 2013 [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbdrg/isbd-extensions.pdf>. *Više o ovoj temi vidi u*: Willer, Mirna; Gordon Dunsire. ISBD, the UNIMARC Bibliographic Format, and RDA : interoperability issues in Namespaces and the Linked Data environment. // *Cataloging & Classification Quarterly* 52, 8(2014), 888-913.

Scenarij C – više načelan i jednostavniji standard ISBD ne treba odbaciti, ali je vjerojatno da će biti neprikladan u ovom novom kontekstu“.

P. Riva izvijestila je o radu na objedinjenom modelu FRBR-LRM koji će, zbog toga što je apstraktniji od FRBR-a, imati golem utjecaj na ISBD budući da izvorne atribute entiteta *pojavni oblik* svodi na jedan atribut – *iskaz pojavnog oblika*. Također je dala do znanja da će Skupina za izradu objedinjenog modela objaviti Transformacijske tablice koje će sadržavati pridruživanje atributa FRBR-ovih entiteta *DIPoJg* i atributa novog modela FRBR-LRM. Ovi će dokumenti biti dostupni početkom 2016. kad se planira objavljivanje novog modela FRBR-LRM za javnu raspravu.

Odlučeno je da će članovi Skupine za pregled ISBD-a pregledati i komentirati LRM i Transformacijske tablice, posebno iz aspekta ISBD-a i utjecaja koji bi model mogao imati na njegovu preradbu. Također je zaključeno da se na jednom mjestu okupe svi materijali relevantni za preradbu, kao što su zabilješke preostale nakon rada na izdanju objedinjenog izdanja iz 2011., primjedbe dobivene tijekom međunarodnog pregleda uporabe ISBD-a,⁴³ prijedlozi za preradbu koje je pripremila Studijska skupina za neobjavljenu građu, primjedbe i prijedlozi Studijske skupine za ISBD povezanih podataka itd.⁴⁴

Glavni je cilj nove preradbe ISBD-a omogućiti objavljivanje bibliografskih podataka kao povezanih podataka koji se mogu povezivati na podatke koje proizvode agencije i usluge pomoću strojeva, kao i da ih strojevi mogu iznova koristiti. Rad pred kojim se nalazi Skupina za pregled ISBD-a neće biti jednostavan, ali će svakako biti teorijski i praktično izazovan.

LITERATURA

Alignments between the namespaces of ISBD, other IFLA standards, and external standards [citirano: 2015-10-05]. Version 1, 25 July 2013. Dostupno na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbdrng/namespace-alignments_v1_20130725.pdf

Declaring FRBR entities and relationships in RDF by Gordon Dunsire, 25 July 2008 [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbrng/namespace-report.pdf>

⁴³ ISBD Review Group. Worldwide review of ISBD [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/news/worldwide-review-of-isbd?og=628>

⁴⁴ ISBD Review Group. Draft minutes, Cape Town, August 2015 [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbdrng/meeting_2015.pdf [prevela Mirna Willer]

Delsey, Tom. The logical structure of the Anglo-American Cataloguing Rules. 1998-1999. Part 1: (8/1998). Part 2: (1/1999) [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <http://www.rda-jsc.org/docs.html>

Dunsire, Gordon. Distinguishing content from carrier : the RDA/ONIX framework for resource categorization [citirano: 2015-10-05]. // D-Lib Magazine 1/2, 13(February 2007). Dostupno na: <http://www.dlib.org/dlib/january07/dunsire/01dunsire.html>

Dunsire, Gordon. ISBD unconstrained elements and other extensions [citirano: 2015-10-05]. 28 July 2013. Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbdrg/isbd-extensions.pdf>

Dunsire, Gordon; Mirna Willer. Standard library metadata models and structures for the Semantic Web [citirano: 2015-10-05]. // Library Hi Tech News 28, 3(2011), 1-12. Dostupno na: <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/07419051111145118>

Escolano Rodríguez, Elena; Lynne Howarth; Mirna Willer; Boris Bosančić. News of ISBD : project development of ISBD/XML Schema : goals and objectives [citirano: 2015-10-05]. // World Library and Information Congress "Libraries create futures: building on cultural heritage" : 75th IFLA General Conference and Assembly, 23-27 August 2009, Milan, Italy. Dostupno na: <http://conference.ifla.org/past-wlic/2009/107-escolano-en.pdf>

Gorman, Michael. The origins and making of the ISBD : a personal history : 1966-1978. // Cataloging & Classification Quarterly 52, 8(2014), 821-834.

ISBD : međunarodni standardni bibliografski opis / preporučila Skupina za pregled ISBD-a ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju ; [s engleskog prevela i predgovor napisala Ana Barbarić]. Objedinjeno izd. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2014.

ISBD Linked Data Study Group [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/node/1795>

ISBD Review Group [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/isbd-rg>

ISBD Review Group. Draft minutes, Cape Town, August 2015 [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbdrg/meeting_2015.pdf

ISBD Review Group. Worldwide review of ISBD [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/news/worldwide-review-of-isbd?og=628>

The ISBD vocabularies [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <http://iflstandards.info/ns/isbd/>

Izjava o Međunarodnim kataložnim načelima [citirano: 2015-10-05] / prevela Mirna Willer. 2009. Dostupno na: http://www.ifla.org/files/cataloguing/icp/icp_2009-hr.pdf

Le Boeuf, Patrick. Brave new FRBR world [citirano: 2015-10-05]. // IFLA Cataloguing Principles : steps towards an International Cataloguing Code : report from the 1st IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code, Frankfurt, 2003. Dostupno na: http://bermudix.ddb.de/news/pdf/papers_leboeuf.pdf

Mapping ISBD elements to FRBR entity attributes and relationships [citirano: 2015-10-05]. 2004-07-28. Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/cataloguing/isbd/isbd-frbr-mapping.pdf>

Open Metadata Registry [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <http://metadataregistry.org/>

RDA : resource description and access [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <http://www.rda-jsc.org/>

RDA/ONIX framework for resource categorization [citirano: 2015-10-05]. 2006. Dostupno na: <http://www.rda-jsc.org/working2.html#chair-10>

Registered FRBR Element Sets and Value Vocabularies [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <http://iflstandards.info/ns/fr/>

Resource and work, expression, manifestation, item [citirano: 2015-10-05] / Gordon Dunsire, 28 July 2013 ; amended 6 October 2013, following comments by Patrick Le Boeuf and discussion at IFLA 2013. Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/OtherDocumentation/resource-wemi.pdf>

Riva, Pat; Maja Žumer. Introducing the FRBR Library Reference Model [citirano: 2015-10-05]. // World Library and Information Congress "Dynamic Libraries: Access, Development and Transformation" : 81st IFLA General Conference and Council, 15-21 August 2015, Cape Town, South Africa. Dostupno na: <http://library.ifla.org/1084/1/207-riva-en.pdf>

Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa : završni izvještaj / IFLA-ina Studijska skupina za uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju ; [s engleskog prevela Tinka Katić]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

Willer, Mirna. ISBD : towards the preparation of the next revision of ISBD (2) [citirano: 2015-10-05]. // IFLA Metadata Newsletter 1, 1(June 2015), 17-20. Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/assets/classification-and-indexing/newsletters/metadata-newsletter-201506.pdf>

Willer, Mirna; Françoise Leresche. ISBD : towards the preparation of the next revision of ISBD [citirano: 2015-10-05]. // SCATNews : newsletter of the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section 41(June 2014), 5-7. Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/scatn/scat-news-41.pdf>

Willer, Mirna; Gordon Dunsire. Bibliographic information organization in the Semantic Web. Oxford : Chandos, 2013.

Willer, Mirna; Gordon Dunsire. ISBD, the UNIMARC Bibliographic Format, and RDA : interoperability issues in Namespaces and the Linked Data environment. // Cataloging & Classification Quarterly 52, 8(2014), 888-913.

W3C. Resource Description Framework : (RDF) [citirano: 2015-10-05]. Dostupno na: <https://www.w3.org/RDF/>